

Dragan Radulović

(Odlomki iz zbirke Vitezi ničevosti)

Pogreb

Sporočili so mi, da je umrl Gordi. Več kot čudno, če me spomin ne vara, smo Gordija na poslednjo pot spremili pred petimi, šestimi meseci. No, je, kar je, in stvar je v tem, da so v bolnišnici objavili Gordijevo smrt, pokopali smo ga, zdravniki pa so ga obdržali v bolnišnici, ga ohranjali pri življenju zaradi nekih svojih razlogov, in to je to. Obiskal sem sorodnike, ampak vse skupaj ni nikogar presenetilo in bil sem presenečen. Povedali so, da so bili z vsem seznanjeni in da Gordija od objave smrti niso več obiskali. Tako pa ne gre, si mislim in se napotim v bolnišnico. Nekdo je umrl pred petimi, šestimi meseci, sem slišal glasove za svojim hrbtom, nekdo drug včeraj, nekdo bo jutri, nekdo pravkar umira, in vse skupaj nič ne spremeni. Svet je, kar zadeva človeka in boga, tako ali tako mrtev. Vseeno sem bil še vedno na poti v bolnišnico. Povedali so mi številko Gordijeve sobe (34) in pa tudi, da ga ne morem obiskati. A smem pustiti nekaj reči zanj, časopis, pomaranče, bonbone? Seveda. Spomnil sem se svoje sošolke, zdravnice, vprašal sem po njej, seveda je tu, in so me spustili na oddelek. Takoj sem opazil, da so vrata vseh sob na široko odprta in v eni sem našel sošolko, nago, obkroženo z gručo zdravnikov. Vsak od njih ji je dajal injekcijo, eden v vrat, drugi v trebuh, tretji v stegno. Dovolj mi je pomagala in šel sem dalje. V eni od sob sem videl žensko, ki je padala z operacijske mize. Osebe jo je dvignilo nazaj na mizo, masirali so jo, njeno telo je bilo belo, bolno belo, in spet je padla po tleh. Ampak to ni bila soba 34. Čeprav so bile sobe, glede na številke vsaj, v nekem čudnem cikcakastem zaporedju, sem vseeno odkril logiko in pot do 34. Ampak, te številke ni bilo! Vsi so vedeli za Gordija, njegove sive lase, dobrodušen obraz, za bolezen, ki je motila vse, nihče pa mi ni znal povedati, kje je soba 34. Na koncu sem odnehal.

Drugi Gordijev pogreb je bil na Novem groblju (prvi je bil nekje drugje). Nagrobnik je bil že postavljen, Gordijeva slika, poslovilne besede, sorodstvo ... Samo jaz sem jokal, no, bolj hlupal, in stekel sem po stopnicah do izhoda. Že s prvo Gordijevo smrtjo sem se težko sprijaznil, druge preprosto nisem prenesel.

V tramvaju sem se skušal sprijazniti z Gordijevim, zdaj verjetno res zadnjim odhodom. Stal sem v repu vozila, s pogledom na odmikajočo se panoramo; hiše, zgradbe, ljudje, ulice. In potem se je kot v kakšnem filmu, na drugi strani okna pojavil nasmejan Gordijev obraz iz mladih dni. Živ je! Naredil sem luknjo v steklu, skozi luknjo sem dal levo roko in ga objel. Bil je nasmejan, topel in srečen. Tudi mene je spreletel neizmeren občutek sreče! Čeprav je bilo med nama steklo, je bilo vseeno moč čutiti toplo, pretoplo izmenjavo ljubezni. V trenutku me je spet spreletelo: ali Gordi ne more umreti ali pa bom šel jaz kmalu za njim.

Pojave in pokveke

Temeljna domneva te zbirke, ali če vam je ljubše: tega semnja človeške nepopolnosti, je stališče, da je v danem svetu človek mrtev in da se ga nikakor ne da obuditi k življenju. Po uspešno izvršenem umoru boga, kot tudi po sistematičnem uničenju prav vsake racionalne legitimacije lastnega obstoja, je to povsem razumljiv izid in če povem še bolj naravnost – usoda, kakršno si homo humanus že dolgo zasluži. Tisto, kar ostane, reliquiae reliquiarum, so le fenomeni različnega in nedefiniranega ontološkega statusa bitja brez utemeljitve, čigar obstoj je moč identificirati v razponu od pojave do pokveke, če navedem samo osnovno razdelitev znotraj zbirke.

Prepričan sem, da bodo dobrodušni bralci našli kakšno besedo razumevanja za človeka in dobri, kot so, bodo obsodili namero avtorja, da vse predstavlja popačeno in v temni luči. Svet ni sekularen pekel, bodo rekli, in plodovi te opisne demonologije niso v skladu s tako sijajnim bitjem, kot je človek. Prišli bodo do sklepa, da je avtor verjetno podlegel škodljivim vplivom časa, v katerem živi, tranzitoren Disneyland je v njegovi duši pustil svoj pogubni pečat. Je sploh kaka druga pot, bo vprašal avtor resignirano, in to bo vse, kar si bo dopustil izreči sebi v bran. Že davno tega je spoznal, da nima smisla razpravljati s tako imenovanimi optimisti, še posebej ne s takimi, ki so to po službeni dolžnosti, teh pa je dandanes največ. Pisec meni, da je, po vseh v preteklosti izvršenih nalogah in odigranih vlogah, poslednja dostojanstvena drža tega, ki se ima še vedno za misleče bitje – da ljudi okuži s skepsjo in pesimizmom. Bodi dovolj besedi o tem!

Ni ga teksta brez podteksta, je staro pravilo literarne teorije. Torej, tudi ta tekst, ki se zdaj odpira bralcu ni ravno enoličen revež brez svoje sence. Od vse predelane literature, seveda tiste, ki je bila piscu dostopna in v kako korist, bi

poudaril le dva primera, ki sta pomembno začrtala njegov pogled: Theophrastovi "Značajji" in detektivska nanizanka "Profiler".

P. S. Razlika med pojavo in pokveko je naslednja: pojave se še vedno spominjajo svoje izgubljene duše, medtem ko so pokveke globoko prepričane, da duše nikoli sploh niso imele.

Novinar

V bistvu precej žalostna figura, ne glede na to, ali opravlja svoj posel za vlado ali opozicijo. Ko mu zazvoni mobitel, vstane od mize, brez opravičila prekine začeti pogovor in se odmakne nekaj metrov stran, da lahko nemoteno govori s svojim "zanesljivim virom". Med pogovorom ne gestikulira in da bi preprečil morebitno prisluškovanje, si s prosto roko zakriva usta in malček nagne glavo. Ko opravi pogovor, ljudem za mizo samozadostno pove ime svojega sogovornika, to je vedno kdo vpliven iz političnih ali poslovnih krogov, kdo, ki je nedostopen za navadne smrtnike. Vse pomembne ljudi, ki so gonilo državnega aparata, pozna osebno, z njimi pije jutranjo kavico in viski ali pa jih pozna že od prej, iz časov ko so bili še brezimni, "brez hlač na riti", kot slikovito in zaletavo navrže. Zase lahko z gotovostjo trdi, da je pomembna osebnost in ne izpusti priložnosti, da tega ne bi omenil. Njegovo mnenje je bistveno in ga tudi brez pomislekov podaja, nekje je slišal ali bral, (čeprav ima časa za branje vse manj!), da kot novinar predstavlja glas ljudstva in da je njegova vloga za razvoj demokracije izredno pomembna – kar predstavlja dejstvo, ki ga navdaja s posebnim zadovoljstvom in ga tudi pogosto omeni. Čisto vseeno je pred kom vse to počne, ne boji se morebitnega razkrinkanja, saj se je že davno tega privadil neulovljivemu življenju v laži.

Čeprav je podkupljiv, je njegova najljubša zgodbica tista o veljavi in spoštovanju novinarske etike. Zelo rad citira misli Marka Miljanova, ampak kot vsi Črnogorci to počne selektivno, nikoli ne omeni tistega, kar bi lahko kritično naslovil nase. Kar seveda ne doživlja kot protislovje, saj ni sposoben avtorefleksije. Njegov pogled je vedno usmerjen tja, kamor mora biti, ampak o tem, kam se ozreti, ne odloča sam. In tega je vesel, saj ga to osvobaja vsakršne potrebe po tem, da bi razmišljal.

Svoje tekste piše z namenom, da "jim pokaže" in največja pohvala se mu zdi, ko od bralcev (ljudi njegovega kova) sliši: "ej, vsa čast, tako jih pa še nihče ni ozmerjal". Ne obremenjuje se s preverjanjem podatkov, ve, da so na svetu službe, ki ta naporni del posla opravijo namesto njega, in verjame jim – njegova je klevetniška forma in jezik, ta je njegov, zdrav, ljudski, vsem razumljiv, domač. Veseli ga, ko v tekstu zasije deseterec, rad kuje rime, to doživlja kot posebno obliko lastnega novinarskega sloga; sam pravi, da je po njem

prepoznan v javnem življenju Črne gore. In njegovo ostro pero seže prek meja, "vse do Beograda", doda, ne brez ponosa.

Nekajkrat v karieri je že sedel na zatožni klopi zaradi obrekovanja in blatenja, ampak do obtožbe ni prišlo – vedno je poskrbel za dobro zaščito. In nenazadnje je napadal le tiste, ki jim je bil kos; in to je v resnici merilo njegovega poguma. Tožbe oškodovanih po pravilu vedno predstavi kot organiziran napad na svobodo misli in govora in v ozadju teh prepozna nizke, izključno politične motive.

Skrbno je spremljal, kako se je "dogodil narod", prisostvoval je dogajanju za kulisami, (in zdaj, za gostilniško mizo, zelo rad pripoveduje o političnih pikantnostih tistega časa), ampak resnično se je proslavil šele v "vojni za mir". No, za razliko od njegovih nespametnih kolegov, ki so ne glede na vse vojne poraze, še naprej trobili v isti vojno podpihovalen rog, se je sam še pravi čas preusmeril in postal prvo pero demokratičnih procesov. Z enakim žarom nekdanjega nacista, dandanes piše tako hvalnice spoštovanju človeških pravic in medijske svobode, kot tudi o potrebi po dekontaminaciji javnega družbenega govora, "ker to Evropa izrecno zahteva", kot v svojih besedilih pravi ta samozvani interpret evropskih interesov v svojem okolju. Prilagodljiv je in to je njegova najboljša lastnost.

Je član nekaj novinarskih in literarnih združenj, imetnik več vojnih odlikovanj in najrazličnejših pohval, a je mnogo odličij in pohval izgubilo vrednost in jih zatorej vestno ne navaja v svoji biografiji, ker pač ni lukrativno. Mojster samopodobe je in veliko energije vloži v ohranjanje lažne predstave o sebi in ker od tega živi, je ni cene, ki je v ta namen ne bi bil pripravljen plačati. V mladosti je objavil dve pesniški zbirki in nekaj časa je bil prepričan, da bo iz njega nekoč celo pesnik. K sreči je kmalu spoznal, da iz tega ne bo nič, da je svojo pesniško moč že izčrpal, kar je pripeljalo do tega, da je zapustil literaturo in zdrsnil v novinarske vode. Radovednežem na vprašanje, zakaj je prenehal pisati poezijo, domišljavo odvrne: "prišel sem do spoznanja, da so v življenju še pomembnejše reči", in res je: razpad državé, moralni in družbeni kolaps, zaščita ogroženih interesov naroda, to vse skupaj je od njega zahtevalo družbeni angažma in k vsemu temu je tudi vidno prispeval. Odpovedal se je literaturi, ne pa tudi pisateljskemu društvu, saj ko se dogodi, da napačno oceni, kam politični veter piha, in za kratek čas ostane brez uredniške službe, pomaha s tistima dvema knjižicama in kot polnopravni član književnega ceha udriha na vse strani. Potem mu nova oblast zagotovi kakšno delo, ki seveda ustreza njegovemu družbenemu položaju. Olajševalna okoliščina je, da prav dolgo ni brez dela, največ kak mesec, dva, dokler razmerja sil ne zavzamejo svojih položajev in potem je spet nenadomestljiv in družbeno koristen.

Z družino živi v očetovi hiši in sanja o tem, kako bo nekoč prišel do elitnega stanovanja v strogem centru mesta, saj meni, da si to že dolgo zasluži. Njegova histerična žena mu kar naprej sitnari in ga zmerja in dva zanikrna, polnoletna otroka, drugače oba lena, falirana študenta, se zanj sploh ne zmenita, razen,

kadar "zahtevata denar, denar, denar ...". On pa ne ve več, kako do denarja, zdi se mu, da je že vse poskusil, a zaman. V začetku je pisal po naročilu, površno, na ukaz in za spodobno naklado in potem je kmalu ugotovil, da lahko denar pobaše tudi za nenapisan tekst. Ko zavoha kako poneverbo, in teh hvala bogu ne manjka, naslovi direktorju podjetja zahtevo po nepovrnljivem posojilu, z ustnim pojasnilom, da je veliko bolje, da mu primaknejo kak tisočak ali dva evrov, kot da on objavi serijo "prevratniških tekstov". In direktorji seveda izplačajo, samo da se znebijo nadloge, da ne bi po časopisju vlačil njihovega imena v negativnem kontekstu. Ko pa nanj zares pritisnejo dolgovi, ko denar v resnici krvavo potrebuje (takrat kot nalašč na vidiku ni nobene afere), se poda na pot od firme do firme in zbira denar za novo knjigo. Dejstvo, da knjige sploh ne namerava izdati, ga sploh ne vznemirja, potrebuje denar in že davno je prišel do spoznanja, da cilj opravičuje sredstvo.

V redkih trenutkih iskrenosti do sebe, si predstavlja, da je vladni uslužbenec na visokem položaju, minister ali vsaj direktor nacionalne televizije in to ga navdaja z občutkom radosti, popolnoma se preda sanjarjenju, vse njegove tegobe brez sledu izginejo, "zbogom bifeji in poceni pijača, zbogom drobiž in družba navadnih zgub, prihaja čas za velik biznis", si tiho, polglasno šepče in že seda v službeno limuzino, mehko usnje ljubkuje njegovo izmučeno telo, iz hladilnika v limuzini vzame steklenico dragega konjaka in izpije požirek ... Na žalost njegovo sanjarjenje prekine groba realnost, kliče ga nekdo čisto nepomemben, nerazpoložen hitro prekine pogovor. Potem poskuša spet priklicati prej razblinjeno sanjarjenje, a mu ne uspe. Preklinja, obupan preklinja svojo usodo in vse nazive in funkcije, ki so mu za las ušle, tako je vsaj prepričan: za najtanjši las.

Sodi med pokveke. Ni mu pomoči.

Novinar, začetnik

V marsičem podoben svojemu duhovnemu očetu, čeprav sam tega ne bi nikoli priznal – mlad je še in prepričan, da je boljši igralec, bolje rečeno, da je tak igralec, kot ga svet še ni videl. Ga bo že minilo. Sesula ga bo prva politična zdraha v redakciji in vdal se bo lažjim narkotikom, že tako ali tako je nagnjen k temu, ni ravno karakter, če me razumete.

Šolal se ni, končal je le srednjo šolo (za razliko od svojega starejšega kolega, študirati niti poskusil ni), končal pa je kratki tečaj "Kako postati novinar" (ki ga je organizirala neka tuja organizacija, članica EU, z namenom izboljšati kvaliteto novinarskega kadra) in z doseženim je zadovoljen. Nekdo iz redakcije mu je enkrat omenil, da se mora novinar neprestano izobraževati in razvijati svoj slog – in tako postal njegov sovražnik. V prostem času namreč igra računalniške igrice, posluša glasbo in sanjari o tem, kako bo nekoč ustanovil

nevladno organizacijo za nadzor medijev. Drugače pa dela za nizke honorarje – primerja cene zelenjave na trgu. Se sploh ne vznemirja. On je cool. Še vedno je poln upanja in to je res hvalevredno.

Pisanje ga hitro utruji, zato se temu delu posla ogiba, kolikor se le da. Njegovi mojstrski roki bolj ustreza kamera, ki skrbno beleži najmanjši trzljaj na obrazu sogovornika. Že po naravi je zelo zgovoren in prepričan je, da je to dovolj. Morda ima to pot celo prav.

Z novinarstvom se sploh še ni začel resno ukvarjati, pa že razmišlja, kako bo vse skupaj pustil. Preden bi ustanovil svojo organizacijo, bi rad poskusil kot PR pri kakšni že obstoječi. To, da se mu zatika, ko se pogovarja s pomembneži, sploh ni pomembno, čisto vseeno je, da so njegove povedi neizrazite in nejasne, da je skregan s skloni, da mu je črnogorska ijekavščina povsem tuja, da ... Vse to sploh ni pomembno, on je naravni talent in potrebno ga je podpreti pri odločitvi, da se umakne iz novinarstva.

Čeprav izpolnjuje vse pogoje za pokveko, je vseeno samo pojava. Kar je samo na prvi pogled olajševalna okoliščina.

Delavec v prosveti

To je čudna stroka. On je nora žrtev eksperimenta v rokah ministrstva. Kako dolgo lahko človek pri polni zavesti zdrži v nevzdržnih življenjskih razmerah. Nekje je slišal ali pa je bral, da ta eksperiment podpira EU in to je seveda dokaz, da ima sam peklenšček prste vmes in vse skupaj je zadosten razlog, da človek upravičeno postane paranoik, če to še ni. Boji se računalnika. Ne more si ga privoščiti, pa še, če bi si ga lahko, ga ne bi uporabljal, za vsako ceno bo ohranil svojo neodvisnost, samobitnost in metafizično izvirnost. Prepričan je, da internet ni nič drugega kot skrivno orožje Nove ureditve sveta, s katerim namerava "vlada v senci" zastupati njegov intelekt. On pa svoj intelekt skrbno varuje pred kakršno koli polucijo, napaja ga v čistem izviru ljudskega duha in pase na zelenih livadah rojstne grude. Kdaj pa kdaj se, v redkih trenutkih neusmiljene samokritičnosti, tolaži, da bi bilo vse drugače, če bi bil njegov dohodek le za kakih 100 evrov višji, ampak vse skupaj ne traja dolgo, saj se dobro zaveda, da ni nič v njegovi moči. Kar pa ni nič čudnega, saj le on dobro ve, koliko različnih šolskih reform je doživel v času svoje kariere in prav vse, brez izjeme, so bile grandiozno domišljene, a so se kljub vsemu na koncu koncev izkazale kot ponesrečene. In to ve tudi Vsemogočni gor na nebu (tisti brez svojega ljubljena na zemlji), je prepričan delavec v prosveti, ko poln patosa, kot kak prerok iz Stare zaveze, napoveduje popolni kolaps izobraževalnega sistema.

Razočaran je nad življenjem, nikomur več ne verjame in pogosto pada v globoke depresije, ki jih skuša neuspešno blažiti z alkoholom. Na robu samo-

mora je, ampak roba nikoli ne prestopi, v zadnjem hipu najde dovolj dober izgovor za življenje. Sam sebi dopoveduje, da ima posel, ki ga opravlja, kljub vsemu nek smisel, da se med njegovimi učenci verjetno skriva kak bodoči znanstvenik, slikar, uspešen poslovnež, z eno besedo človeško bitje, željno znanja, in zaradi tega še vedno predava, iz sebe stiska zadnje trohice energije. Rad razlaga, opozarja na lepote znanstvenih dokazov, navdahnjeno in spretno pojasni zapleteno filozofsko teorijo, kar naprej piše po tabli, riše, računa in izpeljuje formule, tako da na koncu ure sploh ni več ničemur podoben: umazan, nemarno umazan je, nažrl se je drobnega prahu krede, pokašljeva in s počenim glasom vpraša, ali je kaj nejasnosti. Še vedno ga ni zapustilo upanje v to, da bo nekoč nekdo od njegovih učencev postavil pravo vprašanje o snovi in da bo v tem vprašanju zaslutil sled razumevanja in, kar je še pomembneje, sled radovednosti. Čeprav ne ve, kdaj se je to zadnjikrat pripetilo oziroma če se je sploh, ga upanje ne zapusti. Po dobrem predavanju, medtem ko v zbornici kadi in pije kavo, je nekaj minut nekako nejasno in čudno zadovoljen in pri tem tudi ostane. Že v naslednjem hipu je utrujen, zavlačuje predavanje in vsake toliko pogleda na uro. Ne vpraša več, komu zvoní, odgovor mu je že dolgo znan.

Čeprav je najbolj prilagodljivo bitje od vseh, ki bivajo v tranzitornem Disneylandu, še vedno ne razume, zakaj je ravno njegov družbeni položaj tako brez pomena. Spoznanje, da je vsak huligan z ulice državljan z več avtoritete in dostojanstva, kot si ga lahko sam privoščí, ga spravlja v obup. Zaveda se, da je znanje, v primerjavi z drogo in orožjem, izgubilo svojo ceno in da je morda edini, ki mu je zaradi tega hudo. Zaveda se, da zaradi svoje pozicije nikomur ne more reči "uči se, pa ti bo bolje", saj s tem tvega, da mu kdo od učencev odvrne "ja, gotovo, da bom potem na istem kot vi, da bom garal za 200 evrov plače". Ker ne ve, kaj bi na to odgovoril, se izogiba temu, da bi kogar koli gnal učít se. Proti koncu zadnjega letnika, maturante povpraša po njihovih načrtih za prihodnost, kam so se namenili, študirat ali delat, to ga res zanima. Zadnja leta pogosto sliši, da je poklic kriminalca med njegovimi učenci zelo číslan. Na tak odgovor se samo nasmehne in jim skuša razložiti, da ta posel ne prenese poznih začetkov in da so oni kot osemnajstletniki že zelo pozni. "V tem poklicu, drage dame in gospodje, so vsa delavna mesta zasedena. Medtem ko ste vi izgubljali dragoceno energijo, domnevno za pridobitev izobrazbe, so se nekateri pridno urili v cehu ali pa v popravnih domovih sklepali poznanstva, ki jim bodo v karieri prišla še kako prav. In nenazadnje, kriminalci končajo v ječi," konča z močnim argumentom. Učenci pa mu sploh ne verjamejo, in morda imajo celo prav, saj še sam sebi ne verjame več.

Boji se političnega opredeljevanja in izražanja političnega mnenja, saj so njegovi pogledi tako zelo konzervativni, da precej mejijo na rasizem, zato bi verjetno doživel obsodbe celo od somišljenikov. Čeprav zelo rad govori čez oblast, počne to površno in brez jasnih argumentov, na ravni rumenega tiska, z besedami in trditvami, ki nikogar točno ne zadevajo in jih lahko pozneje celo ovrže. To imenuje "kritika vsega obstoječega" in spominja se svoje marksistične

mladosti. O družbeni stvarnosti si ne drzne resneje razmišljati, noče videti brezna, v katerem se je znašel, saj se boji, da bo v množici krivcev prepoznal tudi svoj obraz. Prav potihoma se navdušuje nad najbolj slavnim prebivalcem Scheveningena, odkar se je proti njemu začel proces, ga občuduje še bolj, prevzela ga je njegova pogumna obramba pred mednarodnim sodiščem, ampak vsega tega nikomur ne omeni, samo zamahne z roko in pravi "pust hudiča". Spretno se izogiba vsem poskusom radovednežev, da bi izvrtali njegovo "pravo mnenje", pa čeprav bi šlo samo za vremensko napoved za jutrišnji dan, ni mu treba podajati svoje mnenje, saj je delavec v prosveti, zaboga, se bahavo brani, a v resnici samo prikriva dejstvo, da lastnega mnenja že dolgo nima več; še o vremenu ne, kaj šele o čem pomembnejšem. Včasih ga je še imel, se tolaži, ampak ne ve povedati, kdaj je to bilo, se ne spominja več. Zdaj ga zanima le še njegova skorja kruha, ogiba se sindikalnih aktivnosti in že ob sami misli na stavko trepeta, njegov moto je: "priveži konja tja, kamor ukaže gospodar".

Zvečer, ko po napornem dnevu pride domov, prižge televizijo in pogleda dnevnik, nekaj malega poje, izmozgan molči in mu je na hladna vprašanja svoje soproge o tem, kako je šlo v službi, odveč odgovarjati, momlja in nejasno sebi v brk šepetaje in besede mu že presedajo. Čeprav si je na poti domov zabičal, da o dogodkih dneva ne bo premleval, si ne more pomagati, da ne bi do potankosti obdelal vsega, kar se je zgodilo, in se sam sebi naravnost gnusi. Tik pred spanjem, preden nastopi spanec, se mu zazdi, da lahko s prstom pokaže na tisti grozljivi trenutek v življenju, ko je vse krenilo navzdol. Nekako se mu je uspelo prepričati, da se bo v njegovem življenju lahko kaj spremenilo šele, ko mu bo uspelo tisti trenutek točno določiti in sprejeti. In, ko se že zdi, da ga bo zgrabil, se vse skupaj razblini in delavec v prosveti potem tava v megli razočaranja, dokler ne potone v zasluženi sen. Tako prav vsak večer zamačka na to mistično razkritje, ki bi dalo njegovemu žalostnemu življenju kak smisel, podlago za "nov začetek", in to ravno on, ki v nove začetke že dolgo ne verjame več.

Čeprav se zdi kot človek, ki se še vedno spominja svoje izgubljene duše, je to samo navidez res. To je le poceni avtomarketinški trik: duše nima, prav tako tudi poguma, da bi si to priznal in v skladu s tem ravnal, ne. Pokveka torej, ki se pretvarja, da je pojava. Povedano drugače – steber družbe.

Mali poslovnež

Kariero je začel kot policaj, a je kaj kmalu ugotovil, kaj se dogaja: spoznal je ljudi, bil je na pravem mestu ob pravem času in je izkoristil priložnost. Ve, da se priložnost izkaže enkrat v življenju in če je ne zgrabiš takoj, si jo za vedno zamudil. Nekajkrat je bil zadolžen za spremstvo konvoja s službenim vozilom, posel je opravil kot se spodobi in si pridobil ugled pri ljudeh na položajih. O njem

se je razširil glas in kaj hitro je dobil ponudbe tudi zunaj delovnega časa in prostora. Priložnost za dobro plačano honorarno delo v prostem času je seveda takoj izkoristil. Kmalu je pustil službo na policiji, ustanovil je svojo agencijo, postal je pravo podjetje, na prejšnje življenje pa tudi ni povsem pozabil, ohranil je poznanstva z ljudmi s prejšnjega dela. Ve, da policaj, duhovnik in komunist nikoli ne postanejo bivši in to vedenje mu vliva samozavest.

Po določenem času se s tveganimi posli neha ukvarjati, dobiček pa vlaga v izgradnjo profitnih stanovanj in tako pere denar. Pere svoj denar in denar svojih pajdašev, in to uspešno, hitro in brez sledi. Začenja verjeti v svojo poslovno domiselnost in prepričan je, da se mu nič slabega ne more zgoditi, da je celo bog na njegovi strani. Postal je nekdo.

Ni več podnajemnik, še sam ne ve, kaj vse je v njegovi lasti, njegova žena pa kaj kmalu odkrije sladkosti nebrzdanega zapravljanja ogromnih količin denarja in mu je zatorej pripravljena velikodušno odpuščati številne mladoletne ljubice in prepogosta službena potovanja. Razume ga in podpira, prepričana, da je njun zakon varen, dokler sta ob njej sinova in on tu nekeje v bližini in pod nadzorom. Družinska idila torej: skupaj večerjata v ekskluzivnih restavracijah, kjer se kažeta v pravi luči in uživata zavistne poglede navadnih smrtnikov. Zdaj sta ugledna meščana, nihče več se ne spominja preteklosti, ta je davno izbrisana. Razmišljata o prihodnosti svojih otrok, jima omogočata ure tujih jezikov in sanjarita o tem, kako ju bosta poslala na šolanje v tujino: Švico, mogoče Anglijo, Italijo ali Nemčijo, v glavnem v prave poslovne šole, saj je treba družinsko bogastvo še širiti. Vlagata v prihodnost, sanjata o lastnem imperiju, zavedata se dejstva, da prihodnost pripada ljudem, ki jo slišijo korakati in tako pazljivo napenjata ušesa v tej temi, v kateri živita. Srečna sta, zadovoljna in se čudita ljudem, ki to niso, saj so to neuporabne lenobe, odveč sami sebi in drugim, saj, "saj brez dela ni nič, dragi moji", kot pogosto v en glas pravita poslovnež in njegova lady Macbeth.

Pred vsakimi volitvami poslovnež odreže dobršen del pogače za podporo politične stranke, in to rade volje, saj ve, kaj je dobra poslovna poteza, "ne smeš biti sebičen", meni, "človek mora misliti na obče dobro". Po zmagi se vloženi denar hitro povrne, dobi nova naročila in s tem priložnost za širjenje svojega imetja. "Oh Gospod," naslavlja svojega zaščitnika na nebu, "kako je življenje lepo". "In preprosto," vzdihljuje pristavi.

Pot navzdol se je začela, ne da bi jo sploh zaznal. Njegova pogoltnost mu je ušla iz rok. Hkrati sklene preveč poslov, gradi poslopja, za katera ve, da jih ne bo nikoli dokončal, ista stanovanja hkrati proda več različnim ljudem, ne da bi sploh vedel komu in ali mu utegne kdo od njih škodovati. Denar jemlje naivnežem, ga za vrtoglave obresti posoja nesrečnikom, obrača, mešetari, iz nič obrne v dobiček in se navdušuje nad lastnim smislom za posel. Še vedno mu uspeva dajati vtis uspešnega poslovneža, še vedno živi na veliki nogi, čeprav so njegovi glavoboli vedno bolj neznosni in telefonski klici, na katere ne upa odgovarjati, vse pogostejši. Na vprašanja svoje soproge, kaj za vruga se v

službi dogaja, samo zamahne z roko, manjše težavice, odvrne, nič resnega. Da bi jo v to tudi prepričal, kupuje nove avtomobile, še bolj razkošne od prejšnjih, ali pa odpre še kakšno agencijo ali družino pelje na oddih v Maroko, Egipt, Tunizijo ...

Nekega popoldneva se je na vratih njihovega doma pojavil neznanec, poslovnega partnerja je iskal že v njegovi pisarni, pove, ampak tam ni bilo nikogar, zato se je odločil, da ga pričaka kar doma, zavrača ponujeno pijačo, se vljudno nasmiha otrokom in v njihovi dnevni sobi potrpežljivo čaka sedem ur. "Saj ga boste lepo pozdravili v mojem imenu," reče ob odhodu. Poslovnež tisti dan ni prišel domov, njegova lady Macbeth pa je doživela živčni zlom. In to je bil začetek konca neke tranzitorne pravljice, ki si ga po lastnem mnenju sploh nista zaslužila. Ustrahovanja postanejo vse bolj groba. Po pomoč se obrne k svojim pajdašem, ampak nihče z njim niti govoriti noče, ne poznajo ga več, naenkrat so nedosegljivi. Vsi pozabijo nanj in bežijo od njega, če ga že ne preganjajo zaradi kake prevare. Da bi se znebil dolgov in družino zaščitil pred upniki, ki ga preganjajo, je prodal vozni park podjetja, jahto, gliser, zatem poslovne prostore v središču mesta, kjer je bil sedež njegove agencije za nepremičnine, nato še gradbene stroje, na koncu hišo, uro za 10.000 evrov, umetniške slike, nakit svoje gospe ... "Gnida ničvredna," tuli na svojega soproga lady Macbeth, ko kot prikazen koraka gor in dol po skromnem stanovanju, kamor so se preselili, neurejena in zapuščena, s temnimi podočnjaki, ki so dokaz o tem, kako globok je bil padeč. "Nikoli več se ne boš izvlekel," neutolažljivo vrešči. "Bankrotiral si, ti uš! Uničil si prihodnost najinih otok! Zdaj sta kot oče. Veliki nuli!" "Tega pa nisem storil kar brez pomoči," ji odvrne soprog. "Tudi ti si prispevala k temu, smet smrdljiva," ji reče poslovnež. Tako se začne družinski prepir, ki se kot po pravilu konča s pretepom in razbijanjem še tisto malo pohištva, ki jima ga ni uspelo prodati.

Začne se opijati, kupi si steklenico cenenega žganja in se do nezavesti napije v kakšni od svojih nedokončanih zgradb. Tam ga nek večer najdejo izterjevalci dolgov, z jekleno vrvjo ga privežejo za palce in obesijo pod strop na tram. Ob udarcih obljubi, da bo prodal stanovanje, saj je to edino, kar mu preostane, obljubi, da bo vrnil denar, ki ga dolguje, "z obrestmi" poudarijo izterjevalci in on nemočno prikima, "z obrestmi". Tako tudi stori, v desetih dneh proda stanovanje, ampak mu zmanjka poguma, da bi o tem obvestil družino. Denarja pa ni predal izterjevalcem, ta količina denarja je bila zanj namreč skušnjava, ki se ji ni mogel upreti. V tem kupčku denarja, ki ga drži v rokah, vidi priložnost za nov začetek, če bo le dovolj pameten. In se poda v nove zmage, saj nima izbire. Nadene si edino spodobno obleko, ki mu je ostala, ženi pusti pismo, v katerem ji skuša pojasniti, kaj misli storiti, za njo in otroke ga ne skrbi, naj ostanejo pri dedku in babici, naj se sami ukvarjajo z dolgovi, če jih je volja, njemu pa je vseeno. S 30.000 evrov v žepu se poslovnež poda v Srbijo, načrtuje, da se bo povezal s prijatelji, še vedno ima dobre zveze in izkoristil jih bo. Kot tipičen slaboumen Črnogorec misli, da v Srbiji ni prevarantov in

podležev njegovega kova, zato je prepričan, da je prav on tisti, ki jih bo razsvetlil in jih naučil novih trikov. Medtem ko poslušča uspavajoč ritem vlaka na progi Bar–Beograd, sanjari o tem, kako se bo po dveh, treh dobro opravljenih poslih spet “postavil na noge”, kako bo odkupil hišo in vrnil dolgove in sam sebi obljubi, da bo v novem življenju bolj previden. Takoj po prihodu v Beograd si v trafiki kupi kartico za mobilni telefon in dva naloga za vnaprejšnje plačilo, posedi v hotelu “Slavija” in telefonira svojim znancem, saj je nestrpen. Še isti večer pridejo ponj izterjevalci dolgov, ga premlatijo in ga odpeljejo neznanu kam. Čeprav so ljudje, ki trdijo, da ni bil ubit, ampak da so ga na lastne oči videli, da dela za točilnim pultom v neki diskoteki, ga ni človeka pri zdravi pameti, ki bi tej zgodbi nasedel.

Pokveka.

Prevedla Teja Kleč

Dragan Radulović (1968) je pisatelj in književni kritik. Objavil je knjigo kratkih zgodb in roman *Aušvic kafe*. Končal je študij na filozofski fakulteti. Dela kot gimnazijski profesor.